

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput V. De Polytheismi, sive Idololatriæ causa & origine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

cogitationem affurgere: Ergò in his saltem erit invincibilis ignorantia.

Solutio.

Resp. falsum esse antecedens, non enim invenitur homo rationis compos, qui adeò sit stupidus, ut ad intimam sui conscientiam nequeat advertere, neque tam scelestus, ut omni penitus lumine vel naturali, vel supernaturali destituatur. Sed dato antecedenti, nego conf. quippè ad tollendam ignorantiam invincibilem non requiritur evidens demonstratio, sed sufficit tantum probabilis.

15.
Obiectio ultima.

Opp. ult. Hugo Grotius, & alii interpretantur verba Apostoli ad Rom. 1. v. 19. *Manifestum est in illis*, multis inter ipsos, scilicet Pythagoreis, Platonis, Stoicis, quorum argumenta convincendo Aristoteli, & Epicuro sufficiunt. Eundem præferunt sensum Patrum testimonia. Crimina denique pa-

trata ab ignorantibus Deum, rectè adversarentur rationi, sed non manifestatè Divinæ legi. Corruunt ergò momenta pro hac assertione producta.

Solutio.

Resp. nego ant. de omnibus indiscriminatim sermonem instituunt Sacræ literæ, ac Patres, omnesque rationali lumine præditi sunt; & si Philosophi soli Atheos profligarunt, poterant tamen singuli Atheos detestari. Labitur quoque absque æterna lege humana ratio, quemadmodum occasu solis offunduntur tenebræ: est enim ratio humana æternæ participatio legis, sicuti terrenorum corporum splendor solis irradiatio. Eà propter si Deum tollas, evertitur lex æterna, si legem æternam, extinguitur ratio; si rationem, natura perit humana; neque aliquid fingi potest ineptius, quam opus rationi dissonum, nec æternæ legi repugnans.

CAPUT V.

De Polytheismi, five Idololatriæ causa & origine.

SUMMARIUM.

1. Qui putant, Enos fuisse superstitioni Polytheismi auctorem, labili fundamento nituntur.
2. 3. Proponuntur duæ objectiones, & solvuntur.
4. 5. Ab Hebræorum gente non fuit exortus Polytheismus, neque illum judaico populo Moyses præscripsit.

6. 7. 8. 9. Afferuntur objectiones cum earundem solutionibus.

10. 11. 12. 13. Idololatria à posteris Chæm originem ducit, & longè ante Moysen fuerunt Dii gentium, non solum numina naturalia, sed etiam animalia.

Causa & origo Idololatriæ.

ATheis, quantum temporis angustia patitur refutatis, stylium acuo adversus Polytheos, idest, plurium Divinitatum cultores; quorum populus & amplior fuit apud Gentes, & pervicacior. Etenim quidam adeò in Deos fuere liberales, ut Homerus, Hesiodus, & Chrysippus magnam illorum invexerit turbam: Orpheus verò, Auctore Theophilo Antiocheno lib. ad Autolyicum III. ducentos sexaginta duos commentus sit, quos profana Græcorum, ac Romanorum profecuta est Religio. Manetem Persam duos constituisse, unum efficientem qualibet bona, alterum omnia mala inferentem, tradunt Athanasius, Epiphanius, Augustinus, Nicetas, alique. Faustus autem multos finxit, & inter eos duodecim quosdam magnos, ternos per quatuor tractus, quibus ille unus circum agitur, quem vocat regentium regem, sceptrigerum, perennem, floreis coronis cinctum, & facie rutilantem, ut inquit S. P. Augustinus lib. contra eundem Faustum xv. cap. 5. Prætermitto Tritheitas, quos in errorem induxit effra-

nis Divinorum mysteriorum, audaxque curiositas; & quorum sectam instituit initio sexti sæculi Joannes Philoponus, eamque in Polonia restituit Georgius Paullus, & Casanovius à Valentino Gentili, ut in libro de Unitate Divinæ Essentiæ conqueritur Theodorus Beza, fascinati: in quam insaniam anno 1567. prolapsus est ejusdem Beza discipulus Petrus Statorius. Tale verò non est aliorum Polytheorum nomen, præsertim Ægyptiorum, qui etiam stiptibus, brutis, arboribus, astrisque genua curvarunt, ut illorum singularem mentionem faciamus.

Deorum originem in particulari con-
Particularis
texere, non est hujus loci, atque Insti-
tuti; sed sat erit, nunc Polytheismi in-
vestigare principium: quod Rab. Maimonides in libro de idololatria refert ad Enos. Alii Hebræis insensissimi, nisi intrusum, instauratum contendunt à Moysè. A sola historia rerum ab ipso Moysè gestarum universam Theologiam Gentilium promanasse, omnesque populares Deos esse eandem Personam Moysis, conatur ostendere in
Demon-

Demonstratione Evangelica à tertio ad undecimum caput clarissimus Daniel Huetius. A Cham Noemi filio, ejusque posteris idolorum cultum promanasse existimant alii. Et quoniam ad refellendum errorem maximè conducit lutulentum, scdissimumque fontem inquirere; hæc omnia brevi hac dissertatione resolvam.

I. PROPOSITIO I. Qui putant Enos fuisse supersticiosi Polytheismi auctorem, labili fundamento nituntur.

Probatur. Prob. Hæc aliquorum Hebræorum opinio nullo comprobatur momento, præter quam versu 26. cap. IV. Genes. *Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos: Isse cepit invocare nomen Domini;* ubi legendum putant: *Tunc coepit profanari nomen Domini:* Hoc momentum inane est, atque infirmisimum: Ergò nullo firmo Divinae literæ testimonio præfata corroboratur assertio. Prob. minor I. auctoritate nostræ Vulgatæ, in qua Amama nil reprehendit præter prænomen *Isse*, quod male putat substitui pro adverbio *Isse*,

Tunc; quod valdè futile est, tum quia Vulgatæ nostræ lectionem confirmant versiones vetustissimæ, ac Patres, probatque etiam vir illi criminatori summus Hugo Grotius: tum etiam, quia Lucas Burgensis, atque idemmet Castalio ita verba Genesios exponunt, quod Enos vivente, eoque auctore, certis constitutis ritibus instauratus sit Dei cultus: quæ est Steuchi, omniumque Latino- rum interpretum expositio: tum denique, quoniam Enos proprie tribuitur, quod ipse primus Dominum invocaverit, eo quod ille, ut scribit Augustinus lib. xv. de civit. Dei cap. xviii., *De patre generationum in meliorem partem, hoc est supernæ civitatis separatarum, primus commemoratur exortus.* II. Probatur minor; nam præcitato textu non profanatio Divini nominis innuitur, sed cultus & invocatio; Chaldaus enim juxta Complutensem editionem legit: **בכֵן שְׂרָאוּ בְנֵי אִנְשָׁא לַעֲלֹאָה**

בְּשֵׁמָה רִיָּה, scilicet, *Tunc coeperunt homines orare in nomine Domini:* cui interpretationi suffragatur etiam ratio, quia ab Enos coepit generatio justorum, qui in sacris literis speciali quodam titulo *filii Dei* nuncupantur.

2. Opp. 1. Rab. Maimonides, & Kimki ita Genesios locum explanant, ut sub Enos filii Adam post idololatriam errant. *R. P. Berti Theol. Tom. I.*

verint, eamque interpretationem patitur Hebraicus textus.

Resp. falsam esse horum Rabbiorum explicationem, cujus occasio fuit Hebraicum verbum **הִנְחִיל**, quod modo pro *incipere*, modo pro *violari*, ac *profanari* usurpatur; sed priori sensu positum esse ratione, & auctoritate, nuper ostendi; atque Maimonidi opponimus Aben-Ezram, qui & ipse ita exponit: **הַמַּעַם שֶׁהִחִיל לְהַתְּפִיל**, id est *Tunc ceperunt adorandum.*

Opp. 2. Ipse Enos coepit vocari Dei nomine, voluitque Deus appellari. Hoc videtur voluisse in sua versione Aquila, nec dissentiant Cyrillus, & Irenæus, qui filios Dei commemoratos cap. vi. Genes. v. 2. & 4. intelligunt filios Enos. Is ergo qui sese Dei nomine compellavit, idololatriæ fuit auctor.

Resp. gratis amissa Aquilæ interpretatione, quæ tamen subobscura est, ac multiplicem sensum patitur; gratis etiam dato, quod Enos primus omnium appellatus sit Deus, nego consequentiam, siquidem juxta Cyrillum, & Irenæum Dei nomen Enos accepit, ut solent angeli, ac iusti: quod aperte in eum locum explicavit Emissenus, dicens: *Speravit Enos Deus dici, id est filius Dei: Iusti enim, qui erant ex semine Seth, filii Dei vocabantur.*

PROPOSITIO II. Ab Hebræorum gente non fuit exortus Polytheismus, neque illum Judaico populo Moyses præscripsit.

Probatur I. ex ipsis Hebræorum legibus, quarum præcipuum mandatum est Exodi xx. v. 3. *Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in coelo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum, quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles.* Si quæ autem imagines in sacris literis commemorantur, illæ aut non erant ad adorandum expositæ, aut speciali mandato ad ornatum templi sculptæ erant, nunquam tamen ut idola religioso cultu asservatæ.

Deindè sinceram verissimamque Moysis religionem, quam erga unum Deum Hebræorum populo tradidit, demonstrat ejusdem zelus; nam conflato ab Aaron vitulo arripiens idolum combustit, & contrivit usque ad pulverem, dixitque fratri, Exodi xxxii. v. 21. *Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum?* atque eo jubente quasi viginti tria millia hominum, qui peccaverant, gladio ceciderunt.

H

Præ-

Solutio.

3. Obiectio 2.

Solutio.

4. Obiectio 2.

Probatur I.

Confirmatur.

5. **Roboratur.** Præterea accedit ipsorum Ethnicorum testimonium. Tacitus enim historicum v. scribit: *Judæi mente sola, unumque numen intelligunt, & nihil quidquam prius imbuuntur, quam contemnere Deos.* Quomodo ergo Polytheos, idololatriasque censebimus? Testatur Moysen instituisse sacrificia in detestationem Deorum gentium. *Cæso*, inquit, *ariete, veluti in contumeliam Hammonis, bos quoque immolatur, quem Egyptii Apin colunt.* Affirmat nullam à Judæis imaginem servari, nulla, ait, *simulacra urbibus suis, nedum templis, sunt.* Tradit jam olim ab exitu de Egypto Hebræos fuisse gentem Diis invisam, atque inde expulsum Hammonis oraculo. Hæc Tacitus; qui tamen sibimet contradicit, dum scribit, *Judæos malos cultus ac mores instituisse in odium Egyptiorum; etenim ibidem ait, eos corpora condire, non cremare more Egyptio.* At antiquissimum fuisse in Egypto morem, condiendi cadavera, affirmant Strabo lib. xvi. Herodotus lib. xi. cap. 86. atque, ut alios omitam, lib. 2. Strommat. S. Clemens Alexandrinus. De Judaica quoque religione hæc Dio lib. xxxvii. *Nullam statuum Hierosolymis habebant, & Deum ineffabilem quemdam, & visui non obnoxium arbitantes magna religione, & super ceteros homines eum colunt. Cui & templum maximum, & pulcherrimum construxerunt.* Ceteri scriptores appellarunt Hebræos curtos, sabbatarios, recutitos, clementes in porcos, nunquam tamen idololatrias; sed cum eos viderent absque Deorum simulacris orare, suspicati sunt, quod colerent cælum, ac nubes: unde de iis Juvenalis:

Nil præter nubes, & coeli lumen adorant.

Igitur ex Hebræorum legibus, ex factis Mosais, atque ex testimoniis etiam gentilium manifestum est, Polytheismum non esse à Moysæ institutum, neque probatum.

6. **Opponitur.** Opp. 1. Conflato in solitudine vitulo, Aaron edificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit: *Cras solemnitas Jehova est:* Exodi xxxii. 5. Sed Jehova est verus Deus: Ergo Aaron credidit vitulum in deserto conflatum esse verum Deum.

Respondetur. Respondet Vossius lib. 1. idololatriæ cap. 3. Hebræos in deserto sub vituli simulacro revera unum Deum coluisse, peccasse tamen peccato maximo, eo quod adoraverint verum Deum in effigie Deorum Egyptiorum: quod etiam affirmat de idolo Michæ, ac de vitulis, quos in

Dan, & Bethel collocavit Jeroboam. Idcirco poterat jure, & absque mendacio clamare Aaron: *Cras solemnitas יהוה, Domini est.* Sed melius responderetur, hunc esse sensum verborum Aaron: *Cras solemnitas Jehova est*, scilicet vituli, quem vobis pro vero Deo constituistis: nec necesse est recurrere ad interpretationem Vossii, ac Professorum Leydensium, contrariam Patribus, ac præsertim Augustino scribenti in Pl. lxxiii. *Vitulus ille, quem adoravit populus infidelis apostata, quarens Deos Egyptiorum, dimittens eum, qui liberavit de servitute Egyptiorum.* Resp. Lyranus ac Vatablus Aaron hoc dixisse, quod speraret Moysen quamprimum reditum ad cultum idoli in Jehova festum commutandum. Hanc postremam responsionem adhibet quoque Eminentissimus Gotti: qui & aliam addit ex Grotio, quia Aaron sperabat veri Dei spiritum in eam imaginem venturum, sicut de astrorum spiritibus gentes aliæ sentiebant. Sed absit tanta ab Aaron insania; licet parum referat, si dicamus, Aaron nondum Pontificem constitutum peccasse, ut concedere videtur à Lapide. Neque Grotius ait, *sperabat*; sed *sperabant*, scilicet idololatriæ, non Aaron: unde ego arbitror, Grotium inclinare in sententiam Vossii, Calvini, ac Leydensium, existimantium, Hebræos in vitulo aureo adorasse spiritum veri Dei.

7. **Opp. 2.** Ipse Moyses æneum serpentem infixit perticæ, ut eum aspiceret **Opponitur.** populus: Atqui hæc est imago ac simulacrum Aesculapii, ei simillimum, quod ab Epidauro urbe Peloponnesi adductum Romam narrant Ovidius in Fastis, & Propertius in Eleg. lib. 2. Ergo Moyses falsi Numinis sculpsit imaginem, eamque erectam ad adorandum exposuit.

Respondetur. Resp. nego conf. non enim, ut adoraretur à populo erexit Moyses æneum serpentem, sed ad conferendam ei sanitatem. Ita respondet Tertullianus lib. 3. contra Marcionem, & S. P. Augustinus lib. x. de Civit. Dei cap. viii. Neque Moyses Deo mandante serpentem erexit in memoriam Aesculapii, aliorumve Numinum Egyptiorum, sed in promissionem Salvatoris, quod idem Augustinus serm. x. de Tempore his demonstrat: *Hoc mihi videtur, quod duas significatio- nes habere possit, unam propter diuturnitatem, quia vasa ænea diutius durare solent; aliam propter vocis claritatem, nam inter omnia metalla vasa ænea majorem tinnitum reddere, & longius sonare solent; Christi doctrina non in una tantum*

tantum Judæorum gente immotescere, sed per universum mundum claro salutifera prædicationis sono poterat pervenire: ideo serpens ille æneus efficitur, ut doctrina Christi in universo mundo clarius prædicetur, &c.

8.
Opponi-
tur. 3.

Opp. 3. Tacitus citato loco de Judæis scribit: *Effigiem animalis, quo monstrante sitim, fumemque depulerant, penetrati sacraverunt.* Erat autem hæc effigies caput asini, de qua Justus Lipsius Comment. in Tacitum ait: *Hoc de capite asini magno consensu omnes veteres tradiderunt: ne tantopere noster culpetur, tanquam mendaciorum plenissimus scriptor.* Meminit hujus asinini capitis Posidonius, Apollonius, & Apion Grammaticus, cujus hæc sunt verba apud Josephum lib. 2. contra Apionem: *Dum Antiochus Epiphanes expoliasset templum, illud caput invenit ex auro compositum multis pecuniis dignum.* Consensu itaque scriptorum, & rei eventu manifestum est, Judæos caput asini ex Majorum instituto superstitionis religione servasse.

Responde-
tur.

Resp. Tertullianus in Apolog. cap. xvi. hanc de asinino capite narrationem putam fabulam esse. I. Quia idem Tacitus in eadem historia refert, Cn. Pompejum, cum Jerusalem cepisset, & adiisset templum speculandis Judæorum arcanis, nullum illic reperisse simulacrum. II. Quoniam si id Hebræi coluissent, nusquam nisi in sacrario fuisset servandum, quod solis Sacerdotibus licitum erat adire, conspectu cæteris interdicto per velum oppansum. In sacrario autem nihil dignum reprehensione ab Antiocho fuisse adinventum probat Josephus contra Apionem plurimum gentilium Historicorum testimonio, Polybii Megalopolitani, Strabonis Cappadocis, Castoris Chronographi, aliorumque. Extra sanctuarium verò unicuique fas erat inspicere. III. Neque Tacitus, neque ullus idololatra potest hæc Judæis obijcere, cum gentes ipsæ hæc aliqua horribiliora monstra adoraverint. Vide Tertullianum loco cit., Josephum Hebræum, & Marcum Minucium in Octavio. Observa etiam, an Tacitus sibi constet, qui supra scripserat, Judæos nullum penitus colere simulacrum. At Lipsius non ideo excusat Tacitum à mendacio, quod verum aliquid enarraverit, sed asserit, non esse in eum fabulam referendam, quam tradiderunt scriptores alii. Qui tamen illam acceperunt ab Apione Grammatico pugnanti narrante, dum ait asininum caput inventum ab Antiocho, *R. P. Berti Theol. Tom. I.*

postquam scripserat sublatum à Zabido. Fabula derivata est à malitia, aut ignorantia Egyptiorum, qui legentes, vel audientes Hebraicam vocem פִּי יְהוָה *Pijabo*, id est, *Os Domini*, in sacris literis usitatissimam, commenti sunt Judæos ΠΙΕΟ, sic illi appellant asinum, adorare: vel à quodam templo Judaici ritus condito ab Onia in Egypto, quod propterea dictum fuerit, Οἶκον Ἰσίδου, *templum Oniæ*; sed Alexandrini sic acceperint, quasi esset appellatio ἀπὸ τοῦ ὄνου, *ab asino*.

Opp. ultimo: Joseph. lib. vii. de Bello Jud. cap. xii. inter cætera prodigia, quæ evenerunt ante dirutum incensumque à Tito templum, istud enarrat: *Festo autem die, quem Pentecosten vocant, nocte Sacerdotes intimum templum more suo ad divinas res celebrandas ingressi, primum quidem motum, quemdamque strepitum senserunt: postea vero subitam vocem audire, quæ diceret: Migremus hinc.* Et Cornelius Tacitus: *Expansæ repente Delubri fores, & audita major humana vox, excedere Deos; simulque ingens motus excedentium.* Cum ergo in extrema populi calamitate demones, ac Dii gentium Jerusalem emigraverint; consequens est, ut antecederent fuerint Hebræis plures Dii templi præsidium, populique numina tutelaria.

Resp. nego consequens. Etenim emigrantes à Jerusalem spiritus, cum non fuerint Apis, neque Serapis, neque Numen aliud Judaico populo invisum, nulli fuerunt nisi custodes Angeli urbem deferentes, ac cœleste præsidium in posterum denegantes; vel ipsum summum Numen ad vindictam à scelestissimo populo provocatum per se, vel per Angelos suos terribili voce clamans: *Migremus hinc.*

PROPOSITIO III. Idololatria à posteris Cham originem ducit, & longe ante Mosen fuerunt Dii gentium, non solum numina naturalia, sed etiam animalia. 10.
Propositio 3.

Demonstratur 1. Præclarissimorum scriptorum auctoritate. Ita enim docent Hebræorum doctissimi Abenesdras, & alii, Lactantius lib. 2. Institut. cap. 14. Hieronymus cap. 2. in Oseam, S. P. Augustinus lib. viii. de Civit. Dei cap. 24. Veteres omnes qui de idolorum vanitate scripserunt. Quibus addo Liliū Gyraldum Ferrariensem in Syntagm. Deorum, Joannem Boccacium in sua Genealogia, Paulum Perusinum, cujus Commentaria de Diis Boccaccius exscripsisse, sed immerito, fertur. De hoc etiam argumento eru-

H 2

ditè

ditè scripsit Vossius amplissimo volumine de idololatria gentium, Grotius in celebri explicatione Decalogi, & Joannes Clericus in Prolegom. historiae Eceles. sect. 2. Hanc sententiam explico simul, ac probō. Principio homines pro Diis venerati sunt astra, sidera, & signem; idque longe ante Mo- sen; quippe ignis colebatur in Ur Chal- daeorum, cujus cultum fugisse Abra- ham vetustissima est Hebraeorum tradi- tio, neque videtur à sacris literis dis- crepare. Justinus quoque cum Trypho- ne disputans scripsit, Deum dedisse an- tea solem adorandum, permittendo ni- mirum, non approbando.

11. **Demonstra- tio 2.** Una cum astris Dii vocati sunt, divi- nisque culti honoribus reges atque re- ginæ. Ita Chrysostomus in 2. ad Co- rinth. cap. xii. Et colligitur ex Dio- doro, qui lib. 1. Biblioth. ait: Idolola- triam ab antiquis temporibus in cultu regum fato functorum fuisse sitam. Æ- gyptii Isidem & Osiridem reges suos tanquam Deos habuerunt: cumque eos puderet mortuorum animos colere, commenti sunt Isidem eandem esse ac lunam, & Osiridem eundem cum sole. Phœnices, auctore Athenæo, regem suum Κρόνον Kronon in eam stellam, quam Græci à Phœnicibus edoçti Κρόνον, Latini autem Saturnum vocant, consecraverunt. Astarte in Veneris stel- lam, Hammon in Arietem pariter sa- crati sunt. Hos antiquissimos reges fuisse posteros Noe, qui Mo- sen præces- serant, salva Huetii veneratione, quem virum ob maximam eruditionem sum- mo honore prosequor, certissimum pu- to, atque alibi ostendo, Neptunum idem esse cum Japete filio Noe, Vulcanum cum Tubalcain, Martem cum Belo pri- mo rege Assyriorum, Apollinem cum Jubal citharæ inventore, Saturnum cum ipso Noha, &c. consecrantibus posteris Cham patrum suorum memo- riam. Cumque habeamus ante Mo- sen Deorum historiam, falsum est, omnes populares Deos gentilium unam esse cum eodem Mose personam. At ad in- stitutum revertor.

12. **Demonstra- tio 3.** Cum sidera habeant quamdam cum animantibus similitudinem, coeperunt homines regum suorum adoratores fin- gere idola animalium, ita ut bos di- ctus sit Apis ob lunam; Phœnix, dra-

co, & accipiter propter solem: Ibis ob Mercurium: Canis ob Sirium: atque hinc paullatim adinventæ sunt aliæ Deo- rum imagines, avium, pecudum, pi- scium, & monstrosæ quamplurimæ qui- bus essent capita brutorum, membra- que hominum. Quapropter idolum vi- tuli conflatum ab Hebræis erat, ut ar- bitror, imago lunæ, & Apis: cole- bantque gentes in animantium formis sidera, in sideribus regum suorum ani- mos. Ultro idololatria processit, nam intervallo temporis relata sunt in Deo- rum numerum ipsamet animalia, ser- pentes quoque, & crocodili, tandem etiam lapides ac plantæ, reputantibus Polytheis Deum quicquid eis utile vi- debantur.

Ex quibus colligitur idololatriam principio fuisse absque idolis, ac simu- lacris: hæc autem primo fuisse animan- tium, deinde alicujus monstri, in his illudentibus simpliciores homines per oracula, ac signa mendacii malignis spiritibus. Idola humanam effigiem repræsentantia primus omnium traditur fecisse Ninus rex Assyriorum, de quo loco citato Hieronymus. Hunc Ninum puto fuisse filium Nemrōdi, filii Chus, filii Cham, filii Noe. At non omnia idola hominum vel animantium imagi- nem referebant: sed & erant quædam cum stellarum figuris, quibus iuven- culis ex veteri Syrorum superstitione ar- bitrabantur, se futura prænoscere. Ap- pellantur Hebraice *Teraphim* תרפים: erantque hujus generis ea, quæ Rachel abstulit Labano patri suo Genes. xxxi. v. 19. & quibus divinationis causa ex- cranda superstitione suspendebant inau- res, ut scribit S. P. Augustinus Epist. lxxiii., & insertur ex cap. xxxv. Gen. v. 4. Con simile idolum habuit Nero, cujus monitione dicebat, se futura præ- noscere, ut narrat Suetonius. Hæc est verissima origo idololatriæ, quam à Chananæis ad Ægyptios, hinc ad Phœ- nices, ab his ad Græcos, à Græcis ve- rò ad Romanos fuisse derivatam constat omnium historicorum consensu. Nunc vero contra hanc idololatriam natam ab homine, cui pater suus maledixit, communibus Scholasticorum, ac spe- cialibus quoque argumentis, Dei unita- tem vindicare conabor.

13. **Notanda de Idololatria.**